

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ

ABONAMENTUL:

Pe un an ..... 20 coroane.
Pe jumătate de an ..... 10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ:
DUMINECA.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Invitare la abonament.

Rugăm abonații noștri, onorata noastră preoțime și învățătorime, să stăruie pentru tăfăirea organului nostru în cercuri cât mai largi. În schimbul sprijinului material și moral, de care se bucură foaia noastră, ne vom nizi și noi, ca ziarul nostru să corespundă tuturor așteptărilor îndreptățite ale publicului cetitor. Abonamentul care face

Pe un an ..... 20 cor.
Pe $\frac{1}{2}$ an ..... 10 cor.
Pe $\frac{1}{4}$ an ..... 5 cor.

se trimite prin mandat postal la administrația tipografiei diecezane, Arad, Strada Deák Ferencz. Numele abonentului, locuința și poșta ultimă, să fie scris corect și legibil.

Administrația.

Să iubim ordinea și curățenia.

„Munții noștri aur poartă,

Noi cerșim din poartă 'n poartă“ — pare că ne sună în urechi cuvintele vierșului de jale, de câte ori pribegim pe plaiurile noastre. Ținuturile noastre după vedere dau atâta plăcere ochilor celor ce le privesc, încât exaltăm cu mândrie când le revedem, — iar poporul nostru e atât de blând din fire, muncitor și înzestrat cu daruri dela Dumnezeu, încât cu drept cuvânt se pot mira streinii cari convin cu el și-l cunosc mai deaproape — că de ce e atât de sărac poporul nostru. Intr'adevăr el trebuie să fie foarte sărac judecând după exteriorul său, și mărginit în dorințele sale! Ni-se arată cu evidență lucrul acesta atunci cu deosebire, când facem o călătorie prin țări și printre neamuri străine. Deosebirea se arată în cele mai multe ținuturi de ale noastre în aceea, că casele sunt dărăpănate zidite de cele mai multe ori fără nici un gust de frumseță; grădinile necultivate și fără pomi, copiii de asemenea sunt neîngrijiți, iar statistica ne înspăimântă cu datele despre numărul cel mare al mortalității copiilor.

Ce ar fi cauza principală la toate acestea?

Solul pământului ne produce și nouă ceea ce produce străinilor, dacă îl știm cultivă ca și ei, și totuș la noi nu se arată nicidecum starea aceea materială de bunăstare, ce o au neamurile mărginașe nouă.

Cauza de căpetenie o găsec în următorul lucru:

Poporul nostru nu știe chivernisi cum se cade rodul muncii sale.

Inzădar muncește cineva din răspuleri, dacă nu știe face socoteală asupra câștigului său. Sunt oameni cari muncesc puțin și rațional și prin o dare de seamă cuminte asupra venitelor lor devin oameni în stare. Sunt oameni, cari trudes din răspuleri și nu răslesc niciodată să pună la o parte bani albi pentru zile negre, pentru că le lipsește darul de a se ști gândi asupra cheltuielilor. Și durere, oamenii noștri aparțin acestei categorii.

„Atât te întinde, cât ți e așternutul“ e un proverb cunoscut în deobște de toți, dar neurmat de nimeni. Dacă cheltuielile muncitorului întrec cumpăna rodului stors prin munca brațelor, atunci s'a isprăvit cu bunăstarea adevărată. Aci nu mai poate fi vorbă de înaintare, pentru că munca omului slăbește în raport cu înaintarea etății și mai târziu omul nu va mai fi în stare să câștige ca mai înainte, iar lucrurile pentru cari a cheltuit mai înainte, până ăra vânos și tânăr, își vor cere într'una tributul lor și atunci, când nu mai poate munci cu aceeaș putere.

Bunăstarea se va începe numai în aceea și în care omul și-a dat seama să-și ia în socoteală dela fiecare și rodul muncii sale, iar o parte din el s'o pună spre păstrare pentru asigurarea traiului vieții de mai târziu. Să ne însemnăm deci, că la chivernisirea bunurilor noastre lucrul de căpetenie este ordinea. Cugetăm cu mintea noastră și cugetul nostru trebuie ca să caute ordinea, să o descopere și să o înfăptuiască.

Dacă nu e ordine în socoteile noastre, atunci să știm că în mintea noastră nu e ordine

Alții cred, că bunăranduială în toate pot avea numai cei bogați. Cât sunt de mici la suflet, cari cugetă astfel! Dacă e orânduială în sufletul nostru, — să fim bogați, ori săraci, tot una e — la noi va trebui să fie ordine, căci aceasta o creiază însuș sufletul nostru. Greșesc cari cred, că numai prin lucruri cumpărate cu bani mulți poți arăta ordine. Nu e așa, căci prin mijloacele cele mai simple putem arăta o ordine exemplară și nefățărită. De ex. o ogradă simplă, dar curată, măturată zilnic, unde fiecare instrument își are locul său binehotărit. Iată o ordine de model! Inzădar va cumpăra cineva instrumente scumpe, aruncate peste olaltă într'un colț, neavându-și ele locul de adăpost, aceasta

nu e ordine. O poartă de cement, sau de fier lucrat cu grijă dar neîngrijită se va ruina cu mult mai încurând decât una făcută de însuș stăpânul casei, lucrată din lemn, pe care va drege-o imediat, ce îi va observa o spărtură cât de mică. Eu cred, că nu se poate descrie mândria ce o simte țaranul, care privește cu uimire la poarta făcută de dânsul, la care a muncit cu zilele întregi cu mâinile sale.

În privința aceasta stăm întocmai ca copiii micuți, cari în naivitatea lor scumpă aruncă la o parte jucăriile cumpărate cu mare preț și mai cu drag se joacă cu o păpușică făcută de ei dintr'un bătisor îmbrăcat cu haine din bucăți de stofă, dar care e creată de însuș imaginația lor, care a început să se desvolte.

Fie și mai simple lucrurile mânilor noastre ni-e drag nespun de mult de ele, dacă sunt făcute de noi. Să facem deci ordine în jurul casei noastre, să ne legăm de fiecare colț al ei o amintire de mândrie. Lacunele și spărturile ivite să le astupăm cât de curând, ca să nu ni-se ruineze avutul nostru de tot, căci și aici se potrivește zicala, că greșelile mici nasc păcatele mari.

Deci să ne nizuim, ca pe orice punem mâinile noastre, să poarte pecetea curățeniei și a ordinii. Dacă cugetă astfel fiecare țaran despre ordinea sa din casă, atunci nu vor mai fi satele noastre atât de neplăcute străiniilor, — cu case nevăruite și cu tencuiala căzută de pe pereți. Vor avea și satele noastre aspectul plăcut al ținuturilor străine, pe cari noi le credem de bogate în averi, pe când adevărata lor bogăție e buna rânduală în cugetare și chibzuință. Să ne însemnăm proverbul: „În trup sănătos e minte sănătoasă; în casă curată e inimă curată“.

A. Contrea.

Vorbirea

comisarului consistorial Dr. Gheorghe Ciuhandu ținută colegiului electoral preoțesc din cercul Giula la 22 Martie (4 Aprilie) a. c.

Iubiți Frați în Domnul!

Constituțiunea noastră bisericască de azi ne chiamă la o datorie morală, pe care mă simt dator s'o privesc prin prisma câtorva reflexiuni de ordin istoric și de drept bisericesc.

Predicarea, lucrarea celor sfinte și grija sufletelor au fost, dela început chiar, încredințate Apostolilor și prin ei Episcopilor. Din aceasta practică apostolică s'a derivat principiul de drept canonic și de viață bisericască în Răsărit, că în episcopat se concentrează supremațiile oficii; de

a învăța, a face cele sfinte și de a păstori sufletele.

Dar tot din vremea apostolilor începe și practica oficiilor ajutătoare de pe lângă episcopi: „Nu se cuvine să părăsim cuvântul lui Dumnezeu și să slujim meselor“ (Fapt. A. VI. 2) și-au zis înșiși Apostolii, când au ales pe cei 7 diaconi la serviciu ajutătoare de altar și de administrație bisericească.

În veacurile prime, până destul de târziu, acestui principiu i-s-a dat expresie în felul, că chiar și episcopii își aveau parohiile lor proprii — uz rămas azi, la noi aici numai în viața protestanților —; în vreme ce episcopii ort. orientali, deja de mult, și-au rezervat exclusiv grija guvernării eparhiilor lor, iar spre scopul acesta s'au constituit pe lângă episcopi, încă din vechime, anumite direcții și oficiali episcopali, cari atârnuau necondiționat și exclusiv de puterea absolută a episcopilor eparhioți. Aceasta este epoca de strictă canonicitate, isvorită din puterea suverană și nelimitată a Episcopului resp. Episcopatului.

Vremurile nouă, cu progresele omnilaterale, cu nenumăratele ispite pentru suflete și cu felurite greutăți în calea instituției sfintei biserici, au pricinuit însemnate schimbări în organizația și constituțiunea bisericii ort. universale, și în deosebi în biserica noastră.

Chiar în acest an se împlinesc 50 de ani de când întâiul nostru congres național-bisericesc, cu consensul și chiar cu conlucrarea directă a Episcopatului nostru de atunci, ni-a făurit o constituțiune nouă — Statutul organic — punându-i de temelie două principii.

Întâiul e: *principiul diviziunii muncii și a răspunderilor* în biserică. Episcopatul de atunci adevărat, în pornirea sa liberală și călăuzit de gândul de a promova binele obștesc al bisericii, a cedat o seamă din vechile sale atribuții de putere și le-a investit asupra corporațiilor create prin alegerea celor mai buni și mai pricepuți din cler și popor.

Ceealaltă piatră de temelie a Statutului organic este *principiul electiv-reprezentativ*, pe a cărui ușă, reprezentanții clerului și ai poporului își au intrarea în toate corporațiile bisericești afară de P. Sf. Sinod episcopesc, spre a conlucra la preamărirea lui Dumnezeu și la sănătoasă dezvoltare a vieții obștești.

În chipul acesta s'au creat chiar organe nouă în constituțiunea noastră bisericească, dintre cari cele mai înalte sunt: Congresul național-bisericesc, Consistorul mitropolitan, Sinoadele eparhiale și mai ales Consistoarele eparhiale, cari, cele din urmă, sunt organele administrative și judecătorești permanente în eparhii (St. org. § 110). Aceste organe nouă, *toate*, dacă n'au isvorit din curatele tradiții ale canonicității vechi și absolutistice, ele totuși răspund la vitale necesități ale vieții între grelele împrejurări, în cari a avut și mai are să trăiască biserica noastră ortodoxă, rău văzută în afară.

Aceste organe nouă au crescut pe corpul mistic al bisericii noastre, în tocmai după cum și natura înzestrea deosebite organisme cu felurite mijloace de apărare. Astfel complexul bogat de rădăcini ale arborelui, pe care soartea l-a destinat să crească pe o stâncă, prinsă din toate părțile în mreaja acelor rădăcini; — ori, coaja aspră, ce se formează pe palma muncitorului, spre a-i împrumută rezistență și o mai mare capacitate de muncă la săvârșirea misiunii sale grele.

Și, pe când biserica noastră, prin Statutul organic dela 1868, își îngrădește pozițiile cu mai multe rădăcini în cler și în popor, PP. SS. Părinți episcopi, ca singuratici și cași colectivitate de Sinod episcopesc, își rezervă prin Statutul organic, în cele administrative și judecătorești, numai presiderea sau conducerea corporațiilor autonome bisericești. Puterea suverană de odinioară și-au restrâns-o, deci, ca Sinod episcopesc, numai la chestiunile spirituale, dogmatice și simbolice (St. org. § 171 sq.), iar ca singuratici și-a rezervat fiecare episcop să lucreze în înțelesul canoanelor, necurmat, mijlocit și nemijlocit, pentru religiozitatea și luminarea preoției și a poporului din a sa eparhie (St. org. § 85)

Decentralizarea aceasta a vechii puteri absolutistice episcopale și constituționalizarea parțială a ei este punctul de plecare al Statutului nostru

organic, și ea nu înseamnă vr'o inovațiune, care să jignească spiritul și tendința sau scopul tradițiilor veștii ale bisericii Răsăritului. De aci se explică faptul, că cele mai multe din actualele biserici ortodoxe particulare, abandonând în parte cadrele înguste ale vechii canonicități absolutistice, și-au făurit constituțiuni bisericești nouă, mai libere și totodată mai apte pentru o activitate socială sau colectivă, în consonanță cu metoda de gândire și cu așteptările și progresele vremurilor nouă.

Biserica latină în Ardeal, care în trecut a îndurat și ea ca noi aspre prigoniri, are deja de veacuri o autonomie bisericească în cadrele căreia episcopul latin din Ardeal chiamă la sfat și la conlucrare pe reprezentanții ierarhiei și ai credincioșilor.

Și mai mult: În același an 1868, când Episcopatul nostru își frângea spada puterii absolutistice spre a o înlocui cu un guvernament constituțional, Episcopatul latin din Ungaria — deși biserica latină e per eminentiam o biserică absolutistă — încă își dădea învoirea la încheierea unei autonomii bisericești catolice, întemeiată pe principiul electiv sau reprezentativ, cu o proporție de $\frac{2}{3}$ mireni și $\frac{1}{3}$ din cler. Ba proiectul lor de statut, lucrat de Congresul catolic regnicolar constituant dela 1871, a mers până acolo — fără de a trezi susceptibilități la cei doi mitropoliți și alți mulți episcopi latini — că s'a adoptat principiul (practizat deja în autonomia latină din Ardeal) ca, în caz de împedecarea arhiepiscopului-primat, presiul congresului regnicolar să-l țină un — mirean.

În biserica gr.-cat. română încă bate, și încă de mult, un vânt căldicel pentru întruparea unei autonomii bisericești a lor proprie, cu o însemnată atragere a elementul mirean în forturile autonome-bisericești.

Iată, lubiților și Onorațiilor Frați, cum puterea nebiruită a vremii și legea firească a progresului, puse în slujba voinței lui Dumnezeu, cer insistent dela biserici, fără considerare la principiile și hotărârile lor dogmatice, să se acomodeze legii de progres, pentruca și prin acest progres să fie preamărit cel ce ne-a poruncit: „Fiți desăvârșiți...“ (Ev. Matei V. 48). Iar desăvârșirea noastră, sub raportul social sau constituțional-bisericesc o vom putea realiza numai așa, dacă — cum zicea mitropolitul Andrei în proiectul său de Statut organic (la introducere) — vom râvni „să ajungem la scopurile sfinte religioase“.

Constituțiunea noastră bisericească de azi e cea mai liberală dintre toate constituțiunile actuale ale bisericilor ortodoxe particulare. Statutul nostru organic i-s'a zis deja în privința bisericească pe numele de *Magna Charta libertatum*, după cum i-s'a zis și constituțiunii engleze de odinioară Magna Charta, pentruca prin aceea s'a pus început libertăților din constituțiunile și viața politică a lumii.

Ministrul de culte de odinioară baronul Eötvös, conlucrătorul lui Șaguna pentru aducerea la viață a Statutului organic, încă ni-a reliefat liberalitatea constituțiunii noastre bisericești.

Statutul nostru organic este un *simbol* și o *dovadă reală* despre evoluția sau dezvoltarea vieții bisericești a Răsăritului ortodox.

Nu e, deci, nici o mirare, dacă democrația cea mai nouă din lume, s'a gândit tocmai la Statutul nostru organic să-l adopte pentru biserica rusească.

Dar tocmai în larga liberalitate a Statutului nostru organic zace ascuns și *sâmburele unei mari primejdii*, dacă de aceasta constituțiune nu nu ne vom folosi spre „scopurile cele sfinte religioase“ — vorba lui Șaguna.

Mai ales în biserică — trebuie s'o zicem, ca mitropolitul Șaguna la deschiderea congresului din 1868 — „libertatea fără țărături raționale e un abuz“.

De aceea noi „toți suntem împreună lucrători ai lui Dumnezeu“, dar numai în cadrele unei libertăți „pe bază pozitivă în asociațiunea noastră bisericească“, cum spuneau tot mitropolitul Șaguna, la încheierea congresului din 1868.

Marele mitropolit, quasi-profetizând despre unele stări din viața noastră constituțională semicentenară, — a făcut deosebire între libertatea lui Hristos și între libertatea fără frâu a omului, între libertatea bisericii și între ceea a lumii.

La noi, în viața constituțională de aproape jumătate de veac, au prins rădăcini și unele concepții înguste sub raportul spiritual și constituțional-bisericesc, pentruca nu am știut întotdeauna să prindem *ideia salvatoare a libertății pozitive în toate lucrările noastre constituționale*; astfel s'au putut ridica — uneori chiar cu drept cuvânt — apostrofări la adresa liberalismului statutar și a practicelor noastre bisericești constituționale. Și nu fără de temei, deoarece libertățile noastre bisericești, întemeiate și pe incontestabile obligamente morale în — și față de Biserică și de disciplina ei, nu se pot jigni numai prin tendințele de a reîntronă puterea veche episcopală în drepturile ei suverane de odinioară, ci și prin abuzarea, în sferile de jos ale bisericii, de libertățile statutare ale constituțiunii noastre bisericești.

Așadar, noi toți cei ce avem *drepturi* în cadrele Statutului organic, avem și *datorințe* în biserică. În primul loc avem datorința să ne ferim de a compromiță — nici cei de sus nici cei de jos — evoluția, pe care o simbolizează Statutul nostru. Dar avem și datorința pozitivă: de a ne întrebuița cu înțelepciune creștinească de libertățile noastre statutare.

În cadrele acestea, ale drepturilor și ale datorințelor *împreunate cu răspunderi* grele, vă chiamă azi Statutul organic pe Frații Voastre, să fiți împreună-lucrători ai lui Dumnezeu și ai Episcopatului nostru, de a Vă alege adevărat un deputat sinodal din cler pentru Sinodul eparhial.

Incredințat să conduc actul electoral de azi, îmi țin nu numai de onoare, ci și de cea mai intimă datorință a sufletului meu, să Vi-o spun, că în fața urnei, la care veți fi chemați, va trebui să vă apropiați curați și cu evlavie, — întocmai cum s'a apropiat odinioară prorocul Moise de rugul care, aprins fiind, nu ardea, — căci prin votul Sfinților Voastre aveți să sluiți, nu oamenilor, ci lui Dumnezeu, sfintei lui biserici și fiilor ei, pe cari îi păstoriți: aveți să vă faceți împreună-lucrători lui Dumnezeu.

După acestea, salutându-Vă cu frățească dragoste în Domnul Hristos, care S'a făgăduit a fi cu toți cei ce se adună întru numele Lui, — declar colegiul electoral clerical al cercului Giula pentru alegerea unui deputat clerical la sinodul eparhial de întrunit și deschis, și vom procedea la constituire.

„Sinodul protopresbiteral al Șiriei“ și institutul pedagogic gr.-ort. român din Arad.

Titlul acesta nu va surprinde pe acei cetitori ai revistei „Biserica și Școala“, cari au urmărit cu atenție numărul trecut, 13. Celorlalți, cărora poate le-a trecut cu vederea un „moment mai însemnat“ din acel raport, le anticip. — nu cumva să-și facă vre-o iluzie deșartă — că această coincidență încânta curioasă nu e urmare vre-unei recunoașteri a muncii celor ce slujesc instituției ideale a diecezei noastre, nici e în legătură cu situația sufletească creată de curând a aceloraș slujbași.

Și mai anticip o rugăminte dlui raportor „Natanail“: Să nu ia asupra sa amărăciunea sufletului meu, a sufletului colegilor mei și a sufletului școlii noastre! El și-a împlinit munca conștiențioasă de raportor; a făcut un lucru bun, cum fac toți cei ce ne dau și nouă — celor ce nu putem fi de față, nici să pătrundem rapoartele oficiale — posibilitatea de a vedea desfășurându-se în icoane cât mai amănunțite viața culturală a diecezei noastre.

*

S'a constatat la acel sinod între altele „că unii dintre învățătorii noștri confesionali (adevărat din protopresbiteratul Șiriei) nu observă prescripțiile bisericești și astfel nu contribuiesc la întărirea sentimentului religios în popor și în fața elevilor, când în butul tuturor ordinilor mai înalte, nu sărută icoana, nu se miruesc la praznice și nu se cuminecă“. De aceea acelaș sinod „...pentru o educație în spirit bisericesc a pedagogilor (subliniat de mine!) a cerut intervenirea Veni. Consistor pentru de a prevedea după putință și catedrele dela pedagogie cu profesori-preoți, după sistemul bisericii gr.-cat., unde nu există *neînțelegeri între preoți și învățători* (subliniat de mine!)“.

Cred, că și fără sublinieri ieșii la iveală acuza fățișă ce se aduce institutului nostru, respective nouă profesorilor, cari sădim suflet în suflete; am subliniat însă, ca să isbească și mai tare acuza față de institutul, care de 106 ani dă neamului românesc cele mai alese caractere, pe muncitorii fără de nume, dascălii români și o parte a preoților români, — față de institutul care într-o vreme el singur a dat neamului pe intelectualii săi — față de slujbașii ei *idealiști*, cari întotdeauna au îndurat suferinți, iar *azi îndură cea mai grea și mai umilitoare povară sufletească*. N'am așteptat și nu așteptăm mângâieri și îmbărbătări, — așa ne-am trezit și ne-am obișnuit — cu atât mai puțin vrem să secerăm laude și recunoașteri; le vor spune glasurile altor vremi și idealismul nostru le caută toate în conștiință. Dar aceasta se revoltă în fața acuzațiilor nedrepte și plin este sufletul nostru de amărăciune! N'avem precizate „dovezile” pe cari se întemeiază gravul conclud al V. Sinod din Siria și nu putem răspunde. Avem însă convingerea, că se vor cere „dovezile” în Sinodul eparhial și vom fi apărați după adevăr, iar V. Sinod din Siria va ști să ni-se dea ce ni-se cuvine.

Dacă nu pot răspunde însă în merit, să ni-se dea voie să întreb:

1. De ce s'a pus în conclud (ori cerere) „după putință”? Doar și azi directorul și 2 profesori definitivi suntem preoți și numai doi mireni!

2. Dacă învățătorul respectiv nu s'a cuminecat de 30 de ani (mi-a spus-o un membru al V. Sinod din Siria!) a noastră e vina? Oare institutului ori profesorilor le revine datorința de a controla moralitatea-religiositatea învățătorilor, după Statutul organic și Normativul votat de congres sub Nr. 68/1912?

3. Oare tot a noastră e vina, că în protopresbiteratul Siriei — conform raportului — „numărul căsătoriilor pur civile s'a urcat la 206”, ceea ce „dovedește că poporul se înstreinează tot mai mult de biserica străbună, iar preoții de altă parte nu-și împlinesc datoria destul de conștientos”?

4. Oare a noastră e vina, că numai în biserica gr.-cat. „nu există neînțelegeri între preoți și învățători”? Doar în seminar cresc împreună, în bunăînțelegere!

5. Dacă au fost într'adevăr „nu acum, ci mai demult” (așa mi-a spus acelaș membru!) simptome îngrijitoare, de ce nu s'au spus aceste lucruri *atunci*, nu acum, când cei vizați își dorm poate de zeci de ani somnul veșniciei?

Dacă vi-e greu să căutați *adevărata* cauze, ori aflându-le și știindu-le vi-e greu să le recunoașteți, nu aruncați vina pe nedrept, căci nu veți depărtă răul.

...Tăiați cangrena unde e, nu într'alt loc, căci nu veți putea mântui nici partea sănătoasă!

S. Evuțian, profesor-diacon.

Raportul general

al oficiului protopopesc ort.-român al Orăzii-mari, despre activitatea dezvoltată în cursul anului 1917.

(Urmare.)

2. Afaceri de birou.

La birou s'au înregistrat 912 acte; restanța anului premers 1 act, de tot 913 acte.

S'au rezolvit 911 acte, iar 2 au trecut ca rest la anul prezent.

După cuprinsul actelor rezolvite 301 au fost bisericești, 330 școlare iar 280 epitropești.

3. Afaceri bisericești.

Nu este ceva de mirat, dacă declar, că anul acesta nimenea n'a tins a-și lărgi cercul de activitate, ci — între prea grelele împrejurări de traiu — s'a îndestulit a se susține, a scăpa de peire tot ce poate, și anume — în vieța noastră bisericească — a susține sentimentul religios-moral, a îndemna, mai ales pe adulți, a primi cu pietatea cuvenită, sfintele Taine.

Înzadar avem preocupare principală deșteptarea, luminarea, dezvoltarea poporului, înmulțirea și augmentarea bibliotecilor parohiale, acestea astăzi nu le putem realiza.

Este constatat, că în țara întreagă, toate societățile, corporațiunile, cu cei din urmă împiegați ai lor, primesc adause de războiu, de scumpete, primesc din partea conducerii, posi-

bilitatea de a trăi. Numai biserica noastră ortodoxă din patrie este tractată în modul cel mai mașter din partea conducătorilor țării, căci bine ne este cunoscută chestiunea cu executarea art. de lege XX din 1848. Noi suntem eschiși din șirul confesiunilor, fără ca să ni-se aducă motive bazate. Într'astfel de împrejurări ni-se reamintesc vremurile, când noi Români ort. eram numai tolerați. Tristă reamintire!

Fiind biserica noastră eschisă, se eschide cu ea și preoțimea, lăsând-o în grija sorții, iar poporul, în mâna căruia a pus Ven. sinod eparhial din 1917 votarea ajutoarelor excepționale pentru preoți, ia cu dispreț și batjocoră afacerea, neavând până în acest moment nici un raport din carele s'ar putea constata, că cutareva parohie a votat cât de puțin ajutor excepțional pentru preotul său.

Superioritățile noastre, corporațiunile eparhiale au să ia afacerea din chestiune mai energic, ca astfel biserica noastră și cu ea preoțimea, să nu fie expusă la lipsuri, și prin lipsuri la o stare umilită.

În considerarea împrejurărilor foarte slabe de comunicat, s'au vizitat 24 parohii.

Edificiile bisericești, cu excepțiunea unora, sunt în stare corăspunzătoare. Unele parohii, cu conducere prevăzătoare, și-au înființat fonduri, cu scopul de a edifica biserica; astfel de fonduri avem în Alparea, Chișirigd, Felcheriu, Miarlău, Parhida, Șumugiu și Tărian. Nu pomenesc despre edificiile de lemn, cari cu timpul, vor fi a se înlocui cu edificii de zid.

Ce privesc schimbările din 1917 amintesc, și aceasta cu regret, că din parohia Voivozi s'a depărtat parohul de bun nume și membrul suplent în scaunul protopopesc, Georgiu Navrea; preotul-capelan din Cheresig Petru Popa, prin moartea parohului Dimitrie Albu, a fost promovat la rangul de paroh; parohia vacantă de mai mulți ani din Bucium-Topești a fost îndeplinită cu preotul din Lupoia Ion Andrei, iar cea din Burzuc, cu preotul din Băița, Ion Molnar. Parohia din M. Peterd este îndeplinită, alesul acum s'a hirotonit, fiind introducerea dânsului numai chestie de zile.

La finea anului 1917 parohii vacante au fost următoarele: Almaș, Bogeu, Chișirigd, Cotiglet, Hidișelul de jos, o parohie din Oradea-mare, Păușa, Sântelec, Suiugd, Stracoș și Voivozi. Concursele se publică, însă fără rezultat.

Conclud, în afacerea înmulțirii contingentului de preoți, relegate preasfințitului sinod episcopesc, încă n'a sosit.

Activitatea corporațiunilor protopopești.

Comitetul protopopesc a ținut 1 ședință, deliberând 9 obiecte. Scannul protopopesc, deliberând 12 cauze, a ținut 4 ședințe.

Cauze disciplinare,

în anul 1917 nu s'au ivit. În calea ordinii însă, pentru susținerea disciplinei, s'au făcut unele amende mai mici.

Conferințe preoțești

nu s'au ținut. Tot din asemenea motive, nu s'au ținut nici prelegerile populare, șezătorile culturale, atât de mult dorite și practicate înainte de războiu.

II. Afaceri școlare.

Pe cât de grea eră și până acum poziția școlii românești, cu atât mai mult s'a agravat poziția ei în vremea din urmă, când cu sutele se șterg urmele școalelor noastre.

Este lucru constatat, că un popor numai prin școală își poate conserva clenodiile — limba și legea. Deci, cu cât vor sporii dușmanii școlii noastre, cu atât avem datorință morală a-i sări într'ajutor, și a o apăra cu atât mai vârtos, cu cât noi numai atâta vreme suntem români, câtă vreme avem școli.

Subsemnatul am avut o deosebită grijă de școli și de mersul învățământului.

Lipsa enorm de mare de învățători, trebuie însă să ne însufle serioase îngrijiri.

Edificiile școlare, cu excepțiunea celui din Spurcani, care stă de jumătate gata și a celui din Iteu și Voivozi, care în urma împrejurărilor abnormale de acum, nu se poate edifica, toate corăspund.

Afacerea școlii din Voivozi, prin depărta-

nrăutățește. Un simptom foarte dureros eră mai în iarna trecută, că însuș poporul din Varviz, la instigațiunea celor din apropierea lor, erau gata să predeie pomposul edificiu școlar, edificat cu mari jerffe și ajutoare, statului. Am ieșit subscrisul, în fața locului, și cu greu, — deocamdată — s'a putut potoli dorința lor. Până când?... Nu se știe.

Școli fără învățători avem în: Abramul-sup., Bogeu, Satulbarb, Șumugiu, Spurcani, Tășad (1 post) și Voivozi. În Bogeu a fost ales învățătorul din Voivozi Valeriu Petanec, acesta însă înainte de a-și ocupa postul, a trecut în dieceza Caransebeșului. De tot avem 7 posturi vacante.

Schimbări în statul învățătoresc sunt, că: la Dernașoara s'a ales învățătoarea calificată Aurora Muntean; la școala din Calea-mare s'a ales învățătoarea calificată Aurelia Orosz, iar în Rontău, în locul învățătorului Flor. Paptămaș, căzut pe câmpul de onoare în Italia, s'a ales învățătorul din Cristur Georgiu Șandor. Aceștia toți funcționează regulat.

În tract avem 39 școli cu tot atâtea posturi sistematizate, dintre cari 32 îndeplinite, iar 7 vacante. Concurse se publică, dar fără rezultat.

Aici țin să amintesc, că tot mai avem 11 învățători concentrați. Pentru suplinirea acestora în școli, s'a eliberat ordin din partea Ven. Cons., ca preoții să țină prelegeri. Unii și-au scuzat absentarea dela prelegeri cu certificat medical.

Preoții, cari au ținut regulat prelegeri în locul învățătorilor, au fost Ștefan Făt din Apateul-român și Traian Nagy din Tărian. Acești 2 preoți activi au și primit act de recunoștință din partea Ven. Consistor.

Cursul analfabeților nu s'a ținut.

Serbarea antialcoolică, orânduită pentru ziua de sf. Nicolae, s'a ținut după împrejurări.

Școală cu adulții nu s'a putut ține.

Observ, că învățătorii rămași acasă, și anul acesta au cules cu elevii lor frunze de mure și semințe de conținut uleos pentru armată.

(Va urmă.)

Rațiociniul

fundațiunii „Zsiga”-iane pe anul școlar 1916—1917.

I. *Venite*. 1. Remanența de casă Cor. 1642'55. 2. Din chirii 23.016'36. 3. Din taxe de întreținere 12.050'— . 4. În prețul obiectelor de aramă 2250. 5. În prețul unui spar vândut 60.— . 6. Taxe de întreținere dela refugiați 1793'96. Suma totală 38585'37.

II. *Eșite*. 1. Dări publice Cor. 7807'57. 2. Ecvivalent 505.20. 3. Taxe de asigurare 116'78. 4. Pâne pentru elevi 676'43. 5. Carne de vită, de porc și onsoare 7235'15. 6. Diverse spese de bucătărie și economii 6696'87. 7. Lemne de încălzit 1486'— . 8. Lumina electrică 126'72. 9. Onorar medicului 280'— . 10. Spese de apotecă 194'11. 11. Memoria fundatorilor 108'— . 12. Curățirea hornurilor 41'70. 13. Purtarea gunoiului 337'50. 14. Curățirea closetelor 345'56. 15. Reparați 8341'30. 16. Datorii 2141'30. 17. Spese de administrare și onorar 1150'80. Total 37.590'99.

Bilanț: I. *Venite* 38585'37. II. *Eșite* 37.590'99. Remanența de casă 994'38.

Oradea-mare, 31 Iulie 1917. *Iosif Diamandi* m. p., manipulant.

Acest rațiociniu censurându-se din partea senatului din poziție în poziție, s'a aflat în ordine.

Din ședința senatului fundațiunii, ținută în Oradea-mare la 12/23 August 1917. *Andrei Horváth* m. p., protopop, președinte. *Georgiu Papp* m. p., notarul senatului.

Nr. 2105/1917. Ep. Rațiociniul prezent se aprobă din partea Consistorului gr.-or. român din Oradea-mare.

Oradea-mare, din ședința consistorială a senatului epitropesc ținută la 16/29 Decembrie 1917.

Georgiu Tulbure m. p., secretar cons.

INFORMAȚIUNI.

Hirotoniri. P. S. Sa părintele nostru episcop Ioan I. Papp a binevoit a hirotoni întru presbiteri: în 24 Martie (6 Aprilie) a. c. pe candidatul Bujor Nicolae *Polis*, capelan în Macea, în 25 Martie (7 Aprilie) pe Gavril *Iovan* instituit de administrator în parohia. Surduc din protopopiatul Peșteșului, în 31 Martie (3 Aprilie) pe Mihai *Goldis*, capelan în Șepreus.

Deputați din cler pentru periodul 1918—1920 al sinodului nostru eparhial au fost aleși: In cercul Arad: Traian *Vățian*, protopopul Aradului, în Chișineu: Dimitrie *Muscan*, asesor-cassar-consistorial, Radna: Procopiu *Givulescu*, protopopul Radnei, Șiria: Mihail *Lucuța*, protopopul Șiriei, Giula: Dr. Gheorghe *Ciuhandu*, asesor ref. consist., Boroșineu: Ioan *Georgia*, protopopul lenopolei, Buteni: Florian *Roxin*, protopopul Butenilor, Hălmagiu: Cornel *Lazar*, protopopul Hălmagiului, Timișoara: Ioan *Oprea*, protopopul Timișorii, Vinga: Dr. Lazar *Iacob*, profesor de teologie, B.-Comloș: Mihail *Păcățian*, asesor ref. consist. Lipova: Fabrițiu *Manuilă*, protopopul Lipovei, Chiseteu: Gherasim *Sârbu*, protopopul Belințului, Birchiș: Dr. Gheorghe *Ciuhandu*, asesor ref. consist., Oradea-mare: P. C. Sa Roman *R. Ciorogariu*, vicar eviscopesec, Peșteș: Atexandru *Munteanu*, protopopul Peșteșului, Tinca: Nicolae *Roxin*, protopopul Tinței, Beliu: Petru *Serb*, protopopul Beliului, Beiuș: Gheorghe *Tulbure*, asesor ref. consist., Vașcău: Adrian P. *Deseanu*, protopopul Vașcăului.

Unde sunt Românii brașoveni trecuți în România? Soldații noștri, cari s'au înapoiat din Basarabia, povestesc, că medicul Dr. Gh. Baiulescu, care pe timpul ocupației românești fusese primar al Brașovului și fostul dirigent al filialei Albina, Dr. N. Vecerdea, care făcuse pe căpitanul de poliție sub Români — sunt în Chișineu și dimpreună cu profesorii români dela Brașov, cari au plecat deodată cu armata română, sunt aplicați profesori la universitatea populară de acolo. Dr. Gh. Baiulescu este decanul facultății medicale, iar Dr. N. Vecerdea decanul facultății juridice.

Dr. Onisifor Ghibu și Dr. Ioan Matei dela Sibiu sunt redactorii ziarului „România nouă”. Inspector școlar în Chișineu este fostul învățător dirigent din Făgăraș, Gh. Hodrea.

Moartea unui preot veteran. Teodor *Simoc*, preot în Abramul superior (com. Bihor) a răposat în Domnul în 14/27 Martie a. c. în etate de 76 ani, după un serviciu la altarul Domnului de 51 ani. A fost înmormântat cu pompa cuvenită de cătră toți preoții din jur, în frunte cu protopresbiterul tractual pâr. Andrei Horvath, în 17/30 Martie. Răposatul în Domnul a fost om de pe vremea marelui Șaguna care l-a și hirotonit întru preot. A luat parte în decursul lungii sale vieți la toate mișcările noastre naționale bisericesti având cunoștinți în cercuri largi. A fost un lung șir de ani catihet la gimnaziul și pedagogia de stat din Zelau, precum și întemnițatilor de acolo, câștigându-și merite și pe acest teren. Il deplâng fiii săi: Ioan, preot în Chiralău, Artemie, mecanic și Olimpiu, inginer, precum și nepoții Augustin, Teodor și Ilie.

Odihnească în pace!

Necrolog. Aurel M. *Popovici*, protonotar comunal, membru al congregației comitatense și președintele comitetului parohial ort. rom. din Chitighaz, a încetat din viață Marți în 27 Martie (9 Aprilie) a. c. în al 49-lea an al etății sale. În mormântarea a fost joi în 29 Martie (11 Aprilie). Odihnească în pace!

Redactor responsabil: Dr. Teodor Botiș, profesor

Nr. 202/1918.

Publicare de licitație.

Subscriși prin acestea publicăm, că vindem pe calea licitației publice spre exploatare lemne de goron, fag, cer și carpine din **pădurea** preotului și a învățătorului din Prevaleni, com. Hunedoarei, stațiunea salei ferate ACSEV din *Alvácza*, pe baza încuviințării V. Consistor diecezan de Nr. 7699/1906 și a înaltului Ministru de agricultură Nr. 93/1917 circa de 20 jug. cat.

Vânzarea se va efectua pe calea licitațiunii publice verbale, admise fiind și oferte în scris; ce se ține la 8/21 Mai 1918 orele 3 d. m. în cancelaria notarială din Vața-de-jos (*Alvácza*), și anume pe lângă următoarele condițiuni:

1. Prețul de strigare 146.750 cor.
2. A se depune deci înainte de începerea licitațiunii de cătră participanți vadiu de 15.000 cor. bani gats.
3. Postoferte nu se iau în considerație.
4. Condițiile speciale de licitație și de contract, se pot vedea până în ziua penultimă a licitațiunii, la oficiul silvanel cercual în Brád, precum

și la oficiul protopresb. gr.-or. român din Hălmagiu (*Nagyhalmagy*) și respective și la oficiul parohial din Prevaleni.

Se observă, că pădurea de sub întrebare din Prevaleni este dela stațiunea salei ferate *Alvácza* în depărtare numai de circa 8 kilometri și constă din 1415 fire goron și 404 fire de cer fag și carpine în grosime dela 20—110 cm. în mărime de stat de om.

Prevaleni, la 19 Martie 1918.

Amos Florea m. p., paroh preș. com. paș., *Zenovie Duma* m. p., epitrop.

În conțelegere cu mine *Cornel Lazar*, ppresb.

—□—

1—3

Concurs.

Pentru îndeplinirea parohiei de clasa III din **Sârbi** protopresbiteratul Hălmagiului (*Nagyhalmagy*) conform ordinului V. Consistor diecezan Nr. 5110/1916, se publică de nou concurs cu termen de **30 zile** dela prima apariție a acestuia în foaia of. „Biserica și Școala”.

Emolumentele sunt: 1. Birul parohial legal. 2. Stoaalele legale. 3. Eventualul ajutor de stat nefiind casă parohială, parohia va închiria pe speșele sale proprii până la alte dispoziții, o casă acomodată cu supraedificatele de lipsă și grădina de legumi.

Alesul va fi dator să solvească dările publice după venitele sale preoțești; și să catehizeze la școala confesională din loc, fără alta remunerație. Eventul fiind dânsul și învățător cvalificat va putea să ocupe provizor și stațiunea învățătorescă, care e vacantă, primind pentru acestea salariul învățătorului asigurat de parohie circa de 600 cor.

Doritorii de a ocupa acest post, sunt poțitiți, ca recursurile lor ajustate conform regulamentul p. par, cu toate documentele prescise, eventual și un atestat de serviciu și adresate comitetului parohial din Sârbi (*Szerb*), să le înainteze în termenul de sus oficiului protopresbiteral gr.-or. român din Hălmagiu (*Nagyhalmagy*).

Reflectanții sunt obligați a se prezenta cu prealabila știre a protopresbiterului din Hălmagiu, în vre-o duminică ori sârbătoare sub durata concursului. în sf. biserică din loc spre a se face cunoscut poporului predicând eventual servind sf. liturghie.

Sârbi, la 25 Martie (7 Aprilie) 1918.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Cornel Lazar*, ppresbiter.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea vacantei parohii din **O.-Homorogh** protopresbiteratul Tinca, (cotton Bihor), cu termen de **30 zile** dela prima publicare; pe lângă următoarea dotațiune: 1. Una sesiune de pământ. 2. Una cânepiște. 3. Pășunatul ce revine după pământul parohial. 4. Casa parohială cu apartinențele ei și grădina. 5. Bir preoțesc dela familiile cu pământ 30 litre cucuruz, dela cele fără pământ 15 litre anual. 6. Stoaale îndatinat. 7. Intregire dela stat, care însă parohia nu o garantează.

Dările publice are să le supoarte preotul ales, care va fi îndatorat a catehiza în școalele din comună fără a putea pretinde dela parohie altă remunerațiune.

Parohia e de clasa primă.

Reflectanții nainte de a se prezenta în parohie trebuie să se prezinte naintea protopresbiterului tractual și să dovedească că au cvalificațiunea prescisa pentru parohia de cl. I, iar recursurile lor adresate comitetului parohial să le prezinte subscrisului protopresbiter, și să se prezinte în vre-o Duminică ori sârbătoare în biserică din O.-Homorogh, spre a-și arată desteritatea în cele rituale.

Nicolae Rocsin, ppresbiter.

—□—

2—3

Pentru vacanta parohie de clasa a treia din **Foneu** (*Rózsafalva*), protopopiatul Tinca, (cotton Bihor); cu termen de **30 zile** dela prima publicare, pe lângă următoarele emolumente:

1. Pământ 25 jughere 686□, parte arător parte fânaț.
2. Bir parohial 30 litre de cucuruz sfârîmat dela fiecare casă sau prețul curent dela cari nu vor avea.
3. Casa parohială cu intravilan.
4. Stoaalele îndatinat.
5. Intregirea dela stat, dar parohia nu o garantează.

Dările publice după aceasta dotațiune le va plăti preotul ales, și va fi îndatorat a catehiza în școală fără altă remunerațiune, având a

șe prezenta reflectanții în vre-o Duminică ori sârbătoare în biserică din Foneu pentru a-și arată desteritatea în cele rituale.

Reflectanții sunt îndatorați a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru dovedirea că dispun de cvalificațiunea recerută, iar recursurile ajustate conform regulamentului și adresate comitetului parohial să le înainteze subscrisului protopresbiter.

Nicolae Rocsin, protopresbiter.

—□—

2—3

Pentru vacanta parohie de clasa a III-a din **Lupoala** (*Farkaspatok*), protopopiatul Tinca, (com. Bihor), cu termen de **30 zile** dela prima publicare, pe lângă următoarea dotațiune:

1. Casa parohială cu intravilan și extravilan în extenziune de 3 jughere și competența de imaș după aceasta.
2. Bir parohial 30 litre dela fiecare casă, eventual prețul curent.
3. Stoaalele îndatinat.
4. Intregire dela stat care nu o garantează parohia.

Toate dările publice are să le plătească alesul preot care va fi dator a catehiza în școala din parohie fără alta remunerațiune.

Reflectanții recursurilor ajustate conform regulamentului adresate comitetului parohial au să le înainteze subscrisului protopresbiter, și sunt datori a se prezenta în vre-o Duminică ori sârbătoare în biserică din Lupoala pentru a-și arată desteritatea în cele rituale, având înainte de prezentare în parohie a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru a adeveri că posed cvalificațiunea recerută.

Nicolae Rocsin, protopresbiter.

—□—

2—3

În temeiul ordinului Venerat. Consistoriu din Oradea-mare de sub Nr. 2149/B. 1917 pentru îndeplinirea parohiei vacante **Ucuriș** (*Ökrös*) se publică nou concurs cu termen de alegere la **30 de zile** dela prima publicare.

Dotațiunea acestei parohii de clasa II costă din: 1. Pământ parohial de 16 jughere. 2. Competența de pășunat 8 jughere catastr. 3. Birul dela fiecare casă câte 30 litre cucuruz sfârmat sau prețul curent al aceluia. 4. Dela înmormântări de clasa I 16 cor., de clasa II 12 cor., de clasa III 8 cor., înmormântarea pruncilor 4 cor., botez 80 fil., o sfeștanie 2 cor., cununia 4 cor. Pomenirea binefăcătorilor sf. biserici vii și morți se va face gratuit la zilele amintite. 5. Intregirea dotațiunii dela stat.

Alesul preot va suportă toate dările publice a realităților din folosința sa.

Preotul va fi obligat a catehiza la școalele din comună fără altă remunerație.

De locuință se va îngriji alesul preot. Reflectanții la aceasta parohie cu observarea prescisei § 33 a regulamentului pentru parohii, au a se prezenta la sf. biserică pentru a celebra, ori cântă și a cuvântă, — având recursurile adresate comitetului parohial a le trimite la subscrisul în F.-Giriș (*Feketegyörös*).

Pentru comitetul par. *Petru Serbu*, protopop.

—□—

3—3

În conformitate cu rez. conz. se publică concurs pentru îndeplinirea parohiei vacante **Nadăș** cu termen de **30 zile** dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala”.

Parohia este de cl. I dar sunt admiși la concurs și cei cu cvalificație de clasa a II-a.

Emolumente:

1. Casa parohială.
2. Sesiă parohială, după carea contribuția o va plăti alesul.
3. Birul legal.
4. Ștoale legale.

Alesul va avea să catehizeze gratuit la școala din Nadăș.

Reflectanții: 1. Trebuie să-și trimită cererile de concurs adresate comitetului parohial din Nadăș și ajustate cu documentele recerute pentru parohia de cl. I—II oficiului protopresbiteral din Buteni.

2. Trebuie să se prezinte în biserică din Nadăș să-și arate desteritatea în rituale și oratorie.

3. Înainte de a se prezenta în parohie, reflectanții din dieceza noastră trebuie să se însinue protopresbiterului tractual și să dovedească că au cvalificația prescisa pentru parohii de cl. I—II, iar reflectanții din alte dieceze trebuie să dovedească că au consenzul Ven. Consistor din Arad sau a I. P. S. Sale dlui episcop din Arad spre a putea recurge la aceasta parohie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *F. Roxin*, protopresbiter.

—□—

3—3